

*Сухий Р. М.,
заступник начальника відділу
Юридичного департаменту,
Національний банк України*

НЕОБХІДНІСТЬ У ПЕРЕГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕЯКИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ У ВАЛЮТНІЙ СФЕРІ

Як відомо, юридична відповідальність є реакцією держави на вчинене правопорушення. При цьому будь-яке правопорушення завдає суспільству шкоди. «Суворість санкції за порушення правових норм значною мірою відображає соціальну цінність регульованих (чи охоронюваних) цими нормами суспільних відносин, суспільну значимість прав та обов'язків, визначених нормами права» [6, с. 24]. Як зазначає Ю.О. Крохіна, «висока суспільна небезпека порушень валютного законодавства зумовила наявність кримінально-правового захисту правовідносин у цій сфері» [1, с. 413]. Кримінальна відповідальність за правопорушення у валютній сфері була передбачена ще у РСРР, оскільки правопорушення у цій сфері в той час розглядалися як загроза валютній монополії держави. Про суворість кримінального покарання за порушення операцій з валютними цінностями свідчить положення статті 80 Кримінального кодексу Української РСР, у редакції, що діяла станом на 21 липня 1961 року [4]. Санкція цієї статті передбачала смертну кару за спекуляцію валютними цінностями або цінними паперами у вигляді промислу або у великих розмірах, а також за порушення правил про валютні операції особою, раніше засудженою за такі злочини.

Проте певні правопорушення у валютній сфері вже не містять високої небезпеки для суспільства, що зумовлює потребу у перегляді юридичної відповідальності за їх скоєння. Актуальність порушеного питання також підтверджується тим, що проблемам юридичної відповідальності за правопорушення у сфері економіки та господарської діяльності була присвячена робоча нарада під головуванням Президента України, що відбулася у вересні цього

року, та на якій акцентовано увагу на надмірній криміналізації правопорушень у сфері економіки та необхідності гуманізації відповідності у цій сфері [3].

Перегляду, на нашу думку, потребує відповідальність, встановлена статтею 208 Кримінального кодексу України [5], за незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Згідно зі вказаною статтею Кримінального кодексу України [5] незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене громадянином України, що постійно проживає на її території, та валютних рахунків юридичних осіб, що діють на території України, вчинене службовою особою підприємства, установи чи організації або за її дорученням іншою особою, а також вчинення зазначених дій особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, карається штрафом у розмірі від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, з конфіскацією валютних цінностей, що містяться на зазначених вище рахунках. Ті самі дії, скоєні повторно або за попередньою змовою групою осіб, караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією валютних цінностей, що містяться на зазначених вище рахунках.

На нашу думку, відповідальність за вчинення такого правопорушення потрібно декриміналізувати, оскільки реакція держави у цьому випадку не є адекватною суспільній небезпеці, що зумовлюється цим правопорушенням. Указане твердження засвідчується, зокрема, тим, що прийнятий у першому читанні проект закону України «Про валютне регулювання і валютний контроль в Україні» (реєстраційний № 0925) [8] дозволяє вільне, без будь-яких обмежень, відкриття рахунків за межами України та розміщення на них валютних цінностей.

Крім того, встановлення кримінальної відповідальності за незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття рахунків за межами України є необґрунтованим, оскільки жодним законом не встановлено такого порядку відкриття рахунків.

На думку Е. С. Дмитренко, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони вказаного правопорушення «є вчинення таких дій на території іншої держави, а незаконність відкриття рахунку пов'язується з відсутністю індивідуальної ліцензії НБУ» [2, с. 563]. Проте з вказаним важко погодитися, оскільки стаття 5 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (далі – Декрет) [7] не містить обмежень щодо відкриття рахунків за межами України. Згідно з підпунктом «д» пункту 4 вимогами статті 5 Декрету [7] наявності індивідуальної ліцензії потребує виключно розміщення валютних цінностей на рахунках і у вкладах за межами України. Тобто відкриття рахунку за межами України без розміщення на ньому валютних цінностей є можливими без ліцензії Національного банку України, чим знову-таки підтверджується необґрунтованість встановлення кримінальної відповідальності за відкриття рахунків за межами України.

Отже, вважаємо за доцільне до осіб, які незаконно розмістили валютні цінності на рахунках і у вкладах за межами України, за винятком випадків, зазначених у Декреті [7], застосовувати виключно фінансові санкції у вигляді штрафу. Урахування у законодавстві України вказаної пропозиції сприятиме вдосконаленню існуючої системи юридичної відповідальності, дозволить уникнути надмірної криміналізації правопорушень у сфері економіки та гарантуватиме застосовування юридичної відповідальності, що адекватна вчиненому правопорушенню.

Список використаної літератури

1. Валютное право: учебник / [Крохина Ю. А., Абрамова Н. Е., Волова Л. И. и др.]; под. ред. проф. Ю. А. Крохиной. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт, 2011. – 579 с.
2. Дмитренко Е. С. Фінансове право України. Особлива частина: [навчальний посібник] / Дмитренко Е. С. – К.: Алерта, – 2007. – 613 с.
3. Законодавство у сфері відповідальності за економічні злочини необхідно привести до європейських стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/21155.html>.
4. Кримінальний кодекс Української РСР: від 28.12.1960 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 14.
5. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920.

6. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы) / О. Э. Лейст. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 240 с.
7. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: декрет Кабінету Міністрів України: від 19.02.1993 р. № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.
8. Про валютне регулювання та валютний контроль в Україні [Електронний ресурс]: проект закону України: від 23.11.2007 р. № 0925 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30876.